

Muistoja menneiltä vuosilta.

IV.

Eversti H. S. Olcott.

Talvella 1899-1900, jolloin asuin Vanajan kirkolla lähellä Hämeenlinnaa, kirjoitin kirjani *Framtidens religion*. Edellisenä talvena olin tosin jo saanut valmiiksi sittemmin niin paljon levinneen *Valoa kohti* kirjan, mutta koska tämän kohtalo, mitä julkaisemiseen tuli, silloin vielä näytti ylen synkältä, päätin – melkein pä helpoituksen huokauksella – taas kirjoittaa jotakin ruotsin kielellä, joka oli äidinkieleni ja jota mielestäni osasin. Hyvät henget lienevät tietämättäni ohjanneet minua, koska »Framtidens religion» suurelta osalta tuli myötävaikuttaneeksi noihin yhä uudistuviin Ruotsinmatkoihini, jotka vuosisadan alkuvaiheilla muodostuivat niin tärkeiksi henkiselle kehitykselleni.

Keväällä 1900 sain äkkiä odottamattoman kirjeen tohtori Emil Zanderilta Tukholmasta. Tohtori Z. oli Ruotsin Teosofisen Seuran hallituksen jäsen ja entinen ylisihteeri. Kirjeessään hän pyysi minua saapumaan Ruotsiin luennoimaan teosofiasta, kysyen samalla millä ehdoilla voisin tulla.

Tämä pyyntö eli tarjous hämmästytti minua sanomattomasti. Olin edellisenä syksynä viettänyt Tukholmassa pari viikkoa ja tutustunut muutamiin teosofeihin, mutta olin siksi vähän tunnettu kotimaassanikin luennoitsijana, etten käsittänyt, kuinka noiden tukholmalaisten päähän oli pälkähtänyt käskeä minut sinne semmoiseen työhön. Vasta vuosia myöhemmin sain tietää kulissin takaiset salaisuudet: minulla oli suosijoina kolme rouvaa, joiden mielestä olin teosofisesti lupaava nuorukainen, ja näillä rouvilla oli paljon sananvaltaa Ruotsin teosofisissa piireissä; ne olivat kreivitär Constance Wachtmeister (joka kyllä vietti enimmän aikansa teosofisilla matkoilla maailman ympäri), kreivitär Märtha Gyldenstolpe ja tohtorin rouva Alma Edström, josta viimeainitusta minulle tuli läheinen ystävä ja kuin toinen äiti. He olivat päättäneet asettua henkisiksi holhoojikseni ja valmistaa minulle tilaisuutta kehittyä teosofiseksi työntekijäksi.

Näistä parastani tarkoittavista suunnitelmista minulla, kuten sanottu, ei ollut aavistustakaan; tohtori Zanderin kirjeeseen vastasin sentähden, kuten luonnollista oli, etten millään tavalla katsonut itseäni kompetentiksi noudattamaan kutsua. Selitin pitkässä vastauksessani, että ymmärtääkseni oli vain kaksi tilannetta, jolloin ihminen oli oikeutettu esiintymään teosofisena luennoitsijana eli opettajana: toinen, tieteellinen, jolloin hän lukujensa ja tutkimustensa nojalla tahtoi esittää ja järjelle perustella teosofisia oppeja menemättä niistä n.s. salatieteelliseen takaukseen; toinen, henkinen, jolloin hän tahtoi opettaa ihmisiä, sentähden että hänellä itsellään oli okkultista tietoa. Edelliseen minulla ei ollut halua, selitin, koska jälkimäinen oli mielestäni ainoa arvokas; jälkimäiseen taas en – ainakaan vielä – kyennyt.

Mikä oli seuraus vastauksestani? Ennen pitkää saapui uusi kirje tohtori E. Z:lta. »Nyt me välttämättä tahdomme teidät luoksemme», hän kirjoitti, »emme aseta mitään vaatimuksia, toivomme vain, että tulette kanssamme pohtimaan ja keskustelemaan asioita. Tulkaa nyt heti huhtikuun alkupäivinä ja olkaa tervetulleena vieraana vaimoni ja minun kodissa. Toukokuussa on seuramme vuosikokous ja silloin saapuu Tukholmaan eversti Olcott; hänen tapaamisensa olisi varmaan teillekin mielenkiintoista.»

Ja niin jouduin Tukholmaan. Asuin nuo kaksi kuukautta tohtori Emil Zanderin hauskassa ja musikaalisessa kodissa. Vietin ihanaa aikaa. Olimme yhtämittaa oopperassa, konserteissa, teattereissa, puhumattakaan vilkkaasta teosofisesta seurustelusta, looshi- y.m. kokouksista. Tunsin Judge-ajoiltani tohtori E. Z:n isän vanhan, kuuluisan tohtori Gustaf Zanderin, ja meillä oli täten kuin salaperäistä yhteyttä kaikkien Zanderein kanssa, sillä vanha tohtori G. Z. oli ainoa, joka kuului Mrs. Tingleyn Yleiseen Veljeyteen; muut perheen jäsenet vanhasta rouvasta lähtien olivat kaikki Teosofisen Seuran jäseniä.

Olin ottanut mukaani käsikirjoitukseni »Framtidens religion». Se luettiin ääneen jossain yksityisessä tilaisuudessa ja herätti suurta mieltymystä. Päätettiin heti, että minun piti vuosikokouksessa esitelmöidä samasta aiheesta, eikä siinä auttanut vastaansanomien. Tohtori Enzio Edström hommasi vielä kirjalleni kustantajankin, ja *Framtidens religion* ilmestyi syksyllä samana vuonna Wilhelm Billen kustannuksella. Sain täten kynämiehenä jalansijaa Ruotsissa, ennenkuin minusta Suomessa välitettiin. Ellei *Valoa kohti* ilmestyessään v. 1901 olisi saavuttanut melkoista menestystä, olisin luultavasti antautunut ruotsalaisen kirjallisuuden palvelukseen.

Mutta minunhan piti puhua eversti H. S. Olcottista, Teosofisen Seuran presidentistä.

Hän saapui yöjunalla Kristianiasta eräänä kauniina toukokuun aamuna klo 7. Olimme joukko T. S:n jäseniä häntä vastassa Centralbangårdenilla. Komearyhtinen, miehekäs vanhus laskeutui makuuvaunusta asemasillalle. Tuuheasta valkoisesta parrastaan jokainen meistä tunsivat hänet heti eversti Olcottiksi. Seuralaisenaan oli hänellä nuori nainen, sisarensa tytär, Miss Mitchell Amerikasta.

Vilkaasti keskustellen saatoimme vieraita heidän hotelliinsa, joka sijaitti lähellä asemaa. Portaita noustessamme panimme merkillä, kuinka kevein ja ketterin askelin seitsemänkymmenvuotias vanhus astui.

– Ettekö ole väsynyt matkustettuunne koko yön? kysyi joku.

– En koskaan väsy, vastasi eversti reippaasti. – Mitä nämä matkat Euroopassa ovat? Indiassa saan välistä istua junassa viisi vuorokautta umpeen. En kykenisi olemaan teidän presidenttinänne, jos minua vanhuus ja väsymys vaivaisi.

Te olette ihmeellisen voimakkaan ja terveen näköinen, eversti!

– Tunnen itseni kahdeksantoistavuotiaaksi nuorukaiseksi . . . Ei ole onnellisempaa ihmistä kuin minä. Tämä teosofinen työ on niin suuremoinen ja ihana, että sieluni yhtämittaa laulaa, ja jos yksinani kuljen tai kävelen, huomaan usein, että huulienikin hyräilevät. Sanonkin aina teosofeilille: antakaa teosofian läpäistä koko olemuksenne, niin häviävät heikkoudet ja sairaudet.

Koska oli varhainen aamu eikä vielä kiirettä kokouksiin, saimme istua hetken, kahvia juoden ja jutellen, everstin pienessä vastaanottohuoneessa. Kun keskustelu m.m. kosketteli politiikkaa, sanoi eversti Olcott:

– Teillä näkyy yleensä täällä Euroopassa olevan se käsitys Saksan keisarista, Wilhelm II:sta, että hän on narri. Ehkette usko korvianne, jos sanon teille että Mestarit pitävät häntä erikoisesti silmällä. Hän on heistä sangen mielenkiintoinen olento, ja maailman meno tulee suurella määrällä riippumaan hänen toimenpiteistään.

Nuo sanat ovat aina kaikuneet korvissani kohtalokkaina! Itse asiassa olen myöhemmin pannut merkillä että monet, monet H. S. Olcottin lausunnot jäivät elävinä ja unohtumattomina mieleeni. Hän oli itse niin voimakas ja suurenmoinen persoonallisuus, että hänen sanansakin usein olivat kuin marmoriin hakattuja. Ensimmäinen ja haihtumaton tunnelmani vanhasta everstistä oli tämäläinen: »tuossa on nyt edessäni ihminen sanan kauniimmassa merkityksessä, ihminen, joka todella jotakin on, mies, joka todella on jotakin aikaansaanut maailmassa! Kuinka luonnollinen ja yksinkertainen hän on, – ja kuitenkin hän on kuningas hengen valtakunnassa. Häntä nähdessäni muistan hänen suurta työtoveriaan ja opettajaansa, madame Blavatskya. On todella kuin Blavatskyn aura seuraisi Olcottia . . . »Tunsin niin elävästi oman pienuuteni ja mitättömyyteni, että selvästi tajusin eversti Olcottin henkisesti korkeammaksi kaikkia teosofejia ja salatieteilijöitä, mitä siihen mennessä olin kohdannut, vaikkakin eversti Olcottista oli sanottu – puoleksi moittien, – ettei hän ollut mikään tietäjä, »ei edes esoteristikaan.» Mutta hän oli henkisesti itsetietoinen ihminen.

Suopea karmani antoi minun seuraavina päivinä viettää monta onnellista hetkeä vanhan Perustaja-Presidentin parissa. Eversti Olcott viipyi muistaakseni neljä päivää Tukholmassa, ja sillä ajalla oli yhtämittaa kokouksia, päivällisiä, huviretkiä, jolloin sain olla everstin ainaisena adjutanttina ja vaadittaessa tulkkina, joten olin paljon hänen kanssaan kahden keskenkin. Että vaivasin häntä kysymyksilläni, sen lukijat arvannevat, mutta ystävällisempää ja osanottavampaa vastaajaa en ollut tavannut, koskivat kysymykseni sitten yleisiä tai perin persoonallisia asioita. Hän oli kerrassaan väsymätön, ja hänen käytöksensä opetti minulle kauttaaltaan, kuinka teosofin tulisi olla. Hänessä ei

ollut mitään mystillistä eli salaperäistä. Hän oli iloinen ja leikillinen, välistä lapsellisen veitikkamainen. Lapset viihtyivät erinomaisesti hänen seurassaan. Hän selitti nauraen, että komea parta teki hänet joulupukin näköiseksi, – ja kuinka ei joulupukki olisi lasten suosiossa? Kun olimme päivällisillä ylisihteeri Knösin luona Värtanilla, piti eversti Olcott aterian jälkeen kauan aikaa seuraa insinööri Knösin pienten ja suloisten lasten kanssa, ja silloin hän m.m. huvitti pienokaisia matkimalla eri eläinten ääniä mitä luonnollisimmalla tavalla. Siellä vanha eversti aikaihmissenkin huviksi ja ehkäpä hämmästykseksi haukkui koirana, naukui kissana, kiekui kukkona – puoli tuntia ennen kuin hänellä oli julkinen luento uskonnosta ja uskonnoista!

– Ei saa olla tekopyhä eikä missään suhteessa teennäinen, selitti ukko minulle perästäpäin. – Mestaritkin pitävät huumoria suuressa arvossa. Tunnen yhden Mestarin, joka ääriään myöten on täynnä leikillisyyttä.

Niin, Mestarit, he eivät olleet Olcottille mitään pilventakaisia olentoja, ei astraalikummituksia, ei enkeleitä eikä jumalia. He olivat ihmisiä kuin me muutkin, ja vaikka eversti Olcott oli vastaanottanut heitä kodissaan heidän liikkuaan astraalisesti, oli hän myös tavannut joitakuita fyysillisesti. Sentähden hän puhui heistä kuin vanhemmista veljistä, joita hän sanomattomasti kunnioitti, mutta joiden olemassaoloa tai oikeata luonnonlaatua ei koskaan olisi pälkähtänyt hänen päähänsä epäillä.

– Mestarit ovat ihmisiä, muistakaa se, älkääkään tehkö heistä jumalia!

– Sanokaa minulle, eversti, lausuin hänelle kerran kulkiessamme kadulla, – onko teillä itsellänne muistoa jostain menneestä elämästänne?

– Ei, vastasi H. S. Olcott heti avomielisesti.

– Mutta uskotteko kuitenkin vilpittömästi, että jälleensyntyminen on tosiseikka luonnossa? kysyin nenäkkäästi.

Eversti kääntyi äkkiä puoleeni ja tokaisi:

– Entä te? Uskotteko vilpittömästi pohjoisnapaan?

Hänen silmänsä säkenöivät huumoria, enkä osannut muuta kuin nauraa ja myöntää, että parempaa vastausta ei olisi voinut keksiä.

– Älkää koskaan olko tietävinänne semmoista, joita ette tiedä, puheli hän sitten, – ja varokaa ihmisiä jotka esiintyvät pitkänaamaisina, mystillisinä ja paljon sellaisia asioita tietävinä. Se on useimmiten paljasta bluffia. Jos vähänkin ravistaa heidän okkultista aarrearkkuansa, tulee heidän tietämättömyytensä ja typeryytensä pian näkyviin.

– Mutta kansassa tapaa välistä todellisia tietäjiä, joilla on salaperäisiä kykyjä. Suomessa olen kuulut semmoisista kerrottavan.

– Se on ihan toista. Maaseudulla, kansan kesken saattaa piillä todellista tietoa. Onneton onkin se kansa, joka ei enää usko n.s. yliluonnollisia. Sen henkinen elämä on kuihtumaisillaan ja se lähenee perikatoaan. Tarkoitin tietysti äskeisillä sanoillani seikkailijoita, jotka käyttävät hyväkseen ihmisten herkkäuskoisuutta ja taikauskoa. Niitä aina ilmenee okkultisten liikkeiden vanavedessä, – me olemme Teosofisessa Seurassa kohdanneet monta. Te ette ole vielä ehtineet saada niitä Suomeen, mutta . . .

Eräässä kokouksessa kysyttiin Presidentti-Perustajalta:

– Mihinkä teosofiseen työhön pitäisi nuoren teosofin ryhtyä?

– Tuon kysymyksen tekevät minulle usein nuoret, vastaliittyneet jäsenet. Ja minä vastaan aina: ei teidän tarvitse vaivata päätänne kysymällä, mitä erikoista teosofista työtä voisitte tehdä; ottakaa teosofia mukaanne omaan elämäänne! Suorittakaa jokapäiväiset velvollisuutenne ilolla, suorittakaa ne tunnollisemmin kuin ennen, suorittakaa ne toisessa, uudessa hengessä. Sillä palvelette parhaiten teosofiaa. Teosofia ei kaipaa kykenemättömiä tai vähäkykyisiä apostoleita, jotka »kokonaan uhrautuvat asialle». Olkaa uskolliset pienessä. Jokaiselle tulee jokin tilaisuus olla teosofialle hyödyksi, ja kuta enemmän te elätte ja hengitätte teosofiaa, sitä suuremmalla luottamuksella maailma kääntyy puoleenne, kun se haluaa tietää teosofiasta. Ottakaa tilaisuudesta vaarin, palvelkaa ja auttakaa, kyllä Mestarit pitävät huolen siitä, että teosofinen työkenttänne laajenee.

Ja kun kysyttiin, millä tavalla ihminen pääsisi salatieteilijäksi, vastasi eversti:

– Hillitsemällä itseään. Kun asuimme yhdessä madame Blavatskyn kanssa New-Yorkissa, oli minullakin pieniä pyrkimyksiä siihen suuntaan. Tahdoin tulla Mestarein oppilaaksi ja pyysin ja sain joitakin neuvoja H. P. B:lta. Eräänä kuumana kesäpäivänä olin juossut asioilla ympäri kaupunkia. Minua vaivasi ankara jano, ja kotiin päästyäni syöksyin vesikarahvin kimppuun, kaasoin lasin täyteen raitista juomaa ja ahmin, ahmin . . . Kuvitelkaa nolouttani, kun samassa näin madame Blavatskyn tuijottavan minuun, ylevä halveksuminen katseessaan. »Henry parka», hän sanoi, »oletko joskus uneksunut voitavasi tulla salatieteilijäksi? Salli minun ilmoittaa sinulle, että jos noin surkealla tavalla hillitset raatelevia himojasi, ei sinulla tässä manvantarassa ole paljonkaan toivoa päästä eteenpäin kehityksessäsi» . . .

– Onko tupakanpoltto haitaksi pyrkijälle? kysyttiin. – Pitääkö siitä luopua?

– Riippuu asianhaaroista, vastasi Olcott. – Jos teillä on himoa polttamiseen, lakatkaa polttamasta. Mutta jos ette himoitse tupakkaa, on yhdentekevää, jatkatteko vai lopetatteko.

Eversti Olcottin mielestä – samoinkuin madame Blavatskyn – oli Teosofinen Seura pidettävä ulkopuolella kaikkea politiikkaa, kaikkea dogmatiikkaa, kaikkia rajoituksia. T. S. oli varsinaisesti hänen lapsensa ja hän tahtoi, että se säilyttäisi eheänä lahkolaisuudesta vapaan luonteensa. »T. S. on totuuden etsijäin seura, ja kukaan ei siinä esiintykö ehdottomana auktoriteettina tai paavina. Totuus on korkein uskonto, mutta yksi totuus, josta Teosofinen Seura ja me kaikki olemme selvillä, on ihmisten veljeys. Sitä veljeyttä älköön sentähden koskaan loukattako Teosofisessa Seurassa, jos tahdotaan pysyä uskollisina Seuran periaatteille».

Vaikka eversti Olcottia ei pidetty esoteristina eikä okkultistina, tiesivät kuitenkin kaikki, että hän oli mesmeristi ja että hän kahden vuoden aikana Indiassa oli parantanut satoja ihmisiä kaikenlaisista vammoista. Hänen liikkueksaan Indiassa otettiin häntä kaikkialla vastaan juhlakulkueilla, kukilla ja sepeleillä, sillä kaikkialla oli ihmisiä, joita hän oli auttanut ja jotka olivat hänen mainettaan levittäneet. Moni teosofi täällä Europassa ajatteli ehkä, että nuo kertomukset Olcottin ihmetöistä olivat liioiteltuja tai tuulesta temmattuja, mutta minä ainakin sain kumoamattoman personallisen todistuksen vanhan everstin kyvyistä.

Eräänä iltana oli illanvietto teosofien kesken. Minua oli pitkin päivää vaivannut pääkipu, joka yhä yltyi. Tohtori-ystävänkään ei voinut auttaa. Olin sangen tottumaton pääkipuun, joten se tuntui kerrassaan hirvittävältä. En kuitenkaan malttanut jäädä kotiin, vaan läksin muiden mukana illatsuun. Siellä kuitenkin heti huomasin, etten paljonkaan saattaisi nauttia illan ohjelmasta, jossa m.m. oli eversti Olcottin puhe Indiasta ja Indian oloista, sillä kova särky vaikutti, että maailma kirjaimellisesti musteni silmissäni. En nähnyt, en kuullut paljo mitään. Siirryin yhtäkaikki eteisestä kokoussaliin tähdäten itselleni paikkaa jostain nurkasta.

Kulkiessani salin lattialla tunsin äkkiä jonkun koskettavan olkaani ja kun katsahdin ylös, hymyili Emil-tohtori ystävällisesti ja sanoi:

– Etkö sinä kuule, Pekka, että sinua huudetaan?

– En, hätäännyin minä, – kuka minua huutaa?

– Eversti Olcott on jo kaksi kertaa huutanut nimeäsi. Hän tahtoo, että sinä tulet tulkitsemaan hänen puhettaan.

– Voi herranen aika, en minä kykene mihinkään tällä päänsäryllä . . . Tiedäthän sinä . . . selitä nyt Olcottille.

– Jo selitin, mutta ei hän välitä minun puheistani. Tule nyt itse.

Ja minun täytyi kaikessa surkeudessaani lähestyä eversti Olcottin kateederia ja valittaa, etten mihinkään kyennyt.

– Never mind, my dear friend, vastasi Olcott hymyillen. – Only come here. Kyllä se menee.

Epäröiden ja epäillen, mutta kuitenkin totellen menin seisomaan everstin vasemmalle puolelle, kuten hän viittasi.

– Antakaa nyt tänne oikea kätenne.

Ojensin hänelle käteni, johon hän tarttui molemmin käsin.

– Nyt älkää ajatelko särkyänne, vaan kuunnelkaa sanojani ja ruotsintakaa ne. Saatte nähdä, että se menee.

Ja muutta mutkitta eversti Olcott ryhtyi puheensa pitoon, pysähtyen joka lauseen lopussa ja odottaen, kunnes olin sen kääntänyt.

Entä minä! Kuuntelin ja käänsin. Huomasin heti, että »se meni», kuten eversti oli ennustanut. Parin lauseen perästä hän heitti käteni, ja minä – oi ihme ja kumma! – tunsin, että päänsärkyäni oli poissa. Se oli hävinnyt kuin tuhka tuuleen. Eikä se enää takaisin tullut.

Kuinka paljon hyvää olin H. S. Olcottilta saanut, kuinka paljon hyvää häneltä oppinut tuona lyhyenä aikana!

Kun jälleen seisoiimme Centralbangårdenin asemasillalla, hyvästellen ja kiittäen, olivat hänen viimeiset sanansa minulle:

– When do you come to India, Mr. Ervast? Koska tulette Indiaan?

Indiaan ei karmani minua ohjannut, mutta kirjeenvaihdossa olin kyllä vanhan ystävällisen everstin kanssa. Vuonna 1906 hän Parisista tarjoutui käymään Suomessa, jos täältäpäin olisimme voineet järjestää hänen matkansa taloudellisen puolen. Mutta Teosofista Seuraa ei meillä silloin vielä ollut, eikä kesäinen aika, joka meillä on kuollut sesonki, muutenkaan olisi sopinut.

Eversti Olcott ei siis koskaan saanut nähdä Suomea, vaikka hänellä kyllä olisi ollut siihen halua. Kerrotaanhan madame Blavatskykin aikoinaan käyneen Karjalassa.

Sen sijaan kysyin häneltä kirjeessäni erään potilaan puolesta, sopisiko tämän tulla Pariisiin hänen hoidettavakseen. Eversti Olcott vastasi, että se olisi turha, koska hänen mesmeerinen voimansa oli suuresti heikontunut ja koska hän ei sitä enää käyttänyt. Mutta minulle hän lähetti pienen talismanin ja neuvoi, kuinka minun tuli sitä käyttää, vakuuttaen, että kyllä osaisin parantaa vammoja minäkin. Koetin muutamissa tapauksissa ja onnistuin. Se oli kai talismanin ansio. Kun eversti Olcott kuoli seuraavana vuonna (1907), katosi minulta talismani teille tiettyimmätömille.

Mutta muisto jalosta vanhuksesta jäi sydämeeni ainiaaksi.

Pekka Ervast.

